

допоможе Уряду вдосконалити законодавство про рівну оплату праці, осучаснити трудове законодавство і прийняти закон «Про працю».

Розглядаючи статистику аналітичного звіту Ради Європи, можна дійти також до одного невтішного висновку – чим вищий орган влади, тим менше там жінок. За результатами останніх національних виборів, 46% жінок потрапило у селищні і сільські ради. В обласні – вже 28%. В ради великих міст, обласних центрів –15%. І в парламент ще менше – 12%. Тільки 6% жінок в Україні посідають посади міністрів та заступників міністрів. Також відповідно до цього звіту, Україна перебуває в групі країн із найнижчим представництвом жінок у владі.

Відсоток жінок в парламенті становить всього 12%, у складі Кабінету міністрів України — 12.5%, серед державних службовців, які обіймають керівні посади (категорії А) — 16.7% Різниця у зарплатах чоловіків і жінок складала в середньому 25% у 2016 р. Та близько 21% у 2017 р., а в окремих галузях зайнятості сягала 40%.

На національному рівні українське законодавство гарантує рівність чоловіків та жінок в Основному законі (системне тлумачення ст. 21-24 Конституції України), Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» тощо. [5]

Розглядаючи кожен з цих пунктів окремо, можна дійти до висновку, що наразі в Україні з захистом прав і свобод жінок не все так добре, як ми гадаємо, і що робота щодо покращення прав і свобод жіночої частини населення в Україні ще не завершена і вимагає наших подальших зусиль.

***ЧИЖОВ Денис Анатолійович,**
доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ;
науковий співробітник Науково-
дослідного інституту державного
будівництва та місцевого
самоврядування національної
академії правових наук України,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПОВНОВАЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА У СФЕРІ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ, ЇХ ПРАВОВИЙ СТАТУС

Однією з найбільш важливих проблем теорії національної безпеки постає питання визначення суб'єктів правових відносин у сфері забезпечення національної безпеки. Питання національної безпеки й оборони України неодноразово висвітлювалися і досліджувалися у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, суб'єктів забезпечення національної системи

й оборони досліджували В. О. Антонов, О. С. Бодрук, О. С. Власюк, А. М. Михненко, С. П. Пономарьов, К. В. Тарасенко, В. І. Ткаченко та інші [2, с. 32].

Систему забезпечення національної безпеки України складає сукупність органів законодавчої, виконавчої, судової державної влади та державні органи зі спеціальним статусом, а також органи громадянського суспільства, які здійснюють заходи правового, політичного, економічного, воєнного, організаційного і іншого характеру, що спрямовані на забезпечення безпеки особи, суспільства та держави [3, с. 613].

Україна має розвинуту систему захисту національної безпеки, яка передбачає участь різних суб'єктів у її забезпеченні. Згідно з законодавством України, до суб'єктів національної безпеки можна віднести:

1. Держава є головним суб'єктом національної безпеки і відповідає за створення умов для забезпечення безпеки населення та території країни. Для цього держава забезпечує функціонування органів державної влади, які мають повноваження з питань захисту національної безпеки.

2. Органи державної влади є суб'єктами національної безпеки і забезпечують реалізацію державної політики у цій сфері. Їх завдання включає виявлення, аналіз та оцінку загроз національній безпеці, прийняття відповідних рішень щодо їх усунення, контроль за виконанням законодавства з питань національної безпеки.

3. Органи місцевого самоврядування є суб'єктами національної безпеки і забезпечують реалізацію державної політики в цій сфері на місцевому рівні.

4. Громадські організації та інші громадські формування можуть бути залучені до роботи з питань захисту національної безпеки в межах своїх повноважень та статутною діяльністю [4].

Об'єктами національної безпеки є:

- 1) людина і громадянин – їхні конституційні права і свободи;
- 2) суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси;
- 3) держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність [5, с. 239].

Систему суб'єктів забезпечення національної безпеки й оборони України складає:

- 1) керуюча підсистема (Президент України);
- 2) керована підсистема: сили безпеки та сили оборони, оборонно-промисловий комплекс, громадяни та громадські об'єднання;
- 3) допоміжні ланки системи.

Суб'єктами забезпечення національної безпеки, відповідно до Закону України «Про Національну безпеку України» є: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки та оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Національний банк України; суди загальної юрисдикції; прокуратура України; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування; Збройні

сили України, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України інші військові формування, утворені згідно із законами України; громадяни України та їх об'єднання [6].

Характерними ознаками притаманними суб'єктам забезпечення національної безпеки є:

- займають особливе місце у відносинах влади тому, що саме вони, здійснюють владу в системі забезпечення національної безпеки;
- наділені винятковими повноваженнями;
- дії і вчинки суб'єктів системи забезпечення національної безпеки переважно мають владно-імперативний характер;
- наділені неоднаковими правами й обов'язками, тобто різною за змістом державно-правовою правоздатністю;
- специфікою окремих суб'єктів є те, що вони виступають лише як суб'єкти конституційно-правових відносин у сфері забезпечення національної безпеки і не можуть бути суб'єктами інших правових відносин [7, с. 376].

Згідно ст. 13 Закону України «Про національну безпеку України» Президент України, як суб'єкт у сфері забезпечення національної безпеки України наділений рядом повноважень, що визначений чинним законодавством України [8].

Верховна Рада України є наступним суб'єктом забезпечення національної безпеки України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, визначає засади внутрішньої та зовнішньої політики, основи національної безпеки, формує законодавчу базу в цій сфері, схвалює рішення з питань введення надзвичайного і воєнного станів, мобілізації, визначення загальної структури, чисельності, функцій Збройних Сил України та інших військових формувань, створених згідно із законами України [6].

Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, вживає заходи щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, обороноздатності, національної безпеки України, громадського порядку і боротьби зі злочинністю [6].

Суб'єктом забезпечення національної безпеки України згідно ст. 14 Законом України «Про національну безпеку України» є Рада національної безпеки та оборони України яка координує та контролює діяльність органів виконавчої влади у сферах національної безпеки і оборони, вносить Президенту України пропозиції щодо уточнення Стратегії національної безпеки України [6; 3];

Згідно ст. 15 Закону України «Про національну безпеку України», Міністерство оборони України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період [8].

Збройні Сили України є суб'єктом забезпечення національної безпеки і відповідно до ст. 16 Закону України «Про національну безпеку України» є

військовим формуванням, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності [1]. Збройні Сили України забезпечують стримування та відсіч збройної агресії проти України, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України, у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом.

Відповідно до ст. 18 ЗУ «Про національну безпеку України» Міністерство внутрішніх справ України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах: забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання громадської безпеки і правопорядку, а також надання поліцейських послуг; захисту державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні; цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності; міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, зокрема біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [8].

Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, а також надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, призначеним для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з іншими органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону України, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань, організованих злочинних груп та організацій [8].

Державна прикордонна служба України є правоохоронним органом спеціального призначення, що реалізує державну політику у сфері безпеки державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій,

проведення аварійно-рятувальних робіт, пожежогашіння, пожежної та техногенної безпеки, роботи рятувальних служб під час аварій, а також гідрометеорологічної діяльності.

Державна міграційна служба України є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), зокрема протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, зокрема біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [8].

Міністерства, Служба безпеки України та інші центральні органи виконавчої влади в межах повноважень забезпечують виконання передбачених Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України завдань, реалізують концепції, програми у сфері захисту національної безпеки, підтримують у стані готовності до застосування сили та засоби забезпечення національної безпеки [6].

Згідно ст. 19 Закону України «Про національну безпеку України», Служба безпеки України є державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями, що забезпечує державну безпеку, здійснюючи з неухильним дотриманням прав і свобод людини і громадянина [1].

Суди загальної юрисдикції здійснюють судочинство у справах про злочини, що завдають шкоди національній безпеці України [6].

Прокуратура України здійснює повноваження у сфері національної безпеки України відповідно до КУ та ЗУ «Про прокуратуру України» [8].

Суб'єкти забезпечення національної безпеки мають певні функції, необхідні їм для здійснення своєї безпосередньої діяльності і основними з них є: вироблення і періодичне уточнення Стратегії національної безпеки України і Воєнної доктрини України, доктрин, концепцій, стратегій і програм у сфері національної безпеки, планування і здійснення конкретних заходів щодо протидії та нейтралізації загроз національним інтересам України; створення нормативно-правової бази, необхідної для ефективного функціонування системи національної безпеки [8]; постійний моніторинг впливу на національну безпеку процесів, що відбуваються в політичній, соціальній, економічній, екологічній, науково-технологічній, інформаційній, воєнній та інших сферах, релігійному середовищі, міжетнічних відносинах; прогнозування змін та потенційних загроз національній безпеці; розроблення науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень із метою захисту національних інтересів України; запобігання та усунення впливу загроз і дестабілізуючих чинників на національні інтереси; оцінювання результативності дій щодо забезпечення національної безпеки; участь у дво- і багатосторонньому співробітництві в галузі безпеки, якщо це відповідає національним інтересам України; спільне проведення планових та оперативних заходів у межах міжнародних договорів у галузі національної безпеки [8].

Отже, можна зробити висновок, що у сфері національної безпеки України функціонують різні суб'єкти зі своїми повноваженнями та правовим

статусом. Загальна відповідальність за забезпечення національної безпеки лежить на державі, яка створює відповідні інституції та органи для цього. До суб'єктів національної безпеки входять, зокрема, армія, правоохоронні органи, розвідка та інші відомства, які мають свої визначені повноваження та функції. Усі ці суб'єкти мають правовий статус та регулюють свою діяльність на підставі відповідних законів та правил.

Список використаних джерел:

1. Конституційно-правові засади національної безпеки України: монографія / Антонов В. О.; наук. ред. Шемшученко Ю. С., Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с.
2. Нестеренко О. В. Право і безпека – law and safety. ORCID. URL: <https://orcid.org/0000-0001-5892-9435>
3. Тарасенко К. В. Місце Ради національної безпеки і оборони України в системі органів, що забезпечують національну безпеку і оборону в Україні. Форум права. 2009. No 3. С. 610–620. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2009_3_96.pdf
4. Державна політика та управління національною безпекою / О. М. Ільїн, О. В. Стельмах, О. А. Литвинов та інші. - Київ: Вид-во Центр учбової літератури, 2017
5. Бліхар В., Бліхар М., Копитко М., Омельчук О., Башук В., Живко З., Б69 Вінчук М., Стадник М. Національна безпека держави: філософсько-правовий і соціально-економічний аналіз: монографія. Хмельницький: Вид-во ХУУП ім. Л. Юзькова, 2021. 404 с.
6. Основи національної безпеки. Новини. URL: <https://bsm.com.ua/index.php/advanced-stuff/menedzhment/126-osnovy-natsionalnoi-bezpeky>
7. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України: монографія . Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с.
8. Характеристика змісту та обсягу повноважень Президента України як Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України | Аналітично-порівняльне правознавство. Home Page. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.9>